

Mehmet OKTAN*

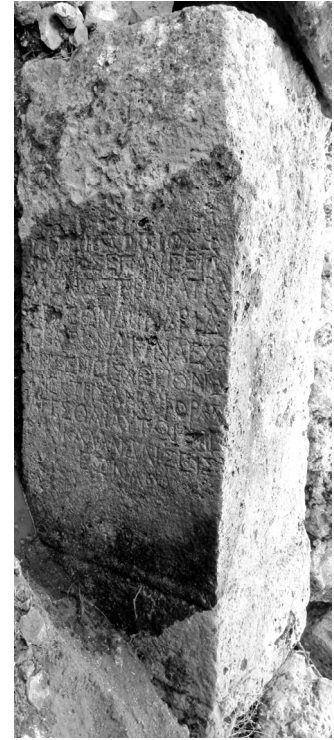
Lyrboton Kome Yerleşimi'nden Bir Phratra

Abstract: This article presents a Greek inscription discovered in a wall of a church in the centre of Lyrboton Kome, a *kome* of Perge. The 10-line inscription provides us with unprecedented evidence for the presence of *phratra* in Pamphylia. It records the promise by Publius Attius Rufus, a man of Latin origin, to pay 100 denarii in order to purchase land for the *phratra*. Unfortunately, the name of this *phratra* can no longer be read clearly, as that part of the line on the stone is broken and eroded. However, if one takes into consideration both the phrase recorded on another inscription from said *kome* and the size of the eroded space, which provides space for a maximum of three letters, it is possible to complete the missing part of this inscription with: the “elders” *phratra*. The letter forms suggest that the inscription dates from the end of the IInd or the beginning of the IIIrd century. The translation reads as follows: “*Poplius Attius Roufus has promised to the phratra of [elders] a hundred denarii, with which he bought land, the income from which (will be used) to celebrate on his behalf the first day of Kalendae for ever.*”

Keywords: Lyrboton Kome; Perge; Publius Attius Rufus; *phratra*; *geraioi*.

Bu makalede Batı Pamphylia kentlerini (Attaleia, Magydos ve Perge) hem birbirlerine hem de Döşeme Boğazı (Klimaks) üzerinden Pisidia'ya bağlayan güzergâhlarla bu güzergâhlar üzerindeki yerleşimleri saptamak amacıyla yürütülen 2012 yılı yüzey araştırmaları sırasında, Perge kentinin bir *kome*'si olan Lyrboton Kome yerleşiminde ele geçen ve Pamphylia Bölgesi'nde ilk kez bir *phratra*'nın varlığına işaret eden Yunanca bir yazıt tanıtılmaktadır. Yazıtın en önemli parçasını oluşturan söz konusu *phratra*'nın ismi, taştaki ilgili alanın kırık ve çok aşınmış olması nedeniyle tam okunamamaktadır. Ancak aynı yerleşimdeki bir başka yazıtta geçen ifade ve ilgili alana sığabilecek harf sayısı dikkate alındığında, bu eksik kelimeyi [yaşlı]ların *phratra*'sı şeklinde tamamlamak uygun görülmektedir.

Kireçtaşından bir blok üzerinde bulunan yazıt, kent merkezindeki hamamın yaklaşık olarak 50 metre kuzeydoğusunda yer alan ve J. Keil tarafından¹ Kilise II olarak tanımlanan yapının batı yönünü çevreleyen *atrium*'un güney tarafındaki duvarından içe doğru yıkılmış blok parçaları arasında yere yatmış şekilde durmaktadır. Kilise girişinin 5 metre kadar güneydoğusunda bulunan bu yazıtlı blok, muhtemelen kilisenin *atrium* duvarının inşasında kullanılmak üzere, buraya çok uzak olmayan bir yerden taşınmış olmalıdır. 10 satırdan oluşan ve yer yer

* Yrd. Doç. Dr. Mehmet Oktan, Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, TR – 07058 Kampus, Antalya (mehmetoktan@akdeniz.edu.tr).

Bu araştırma Kültür ve Turizm Bakanlığının “Lıkyalı/Pamfilyalı Ulaşım Sistemlerinin Epigrafik ve Tarihi Coğrafik Açılardan Araştırılması” konulu izni çerçevesinde yürütülmüş ve Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Yönetim Birimi tarafından 2012.01.0116.004 nolu BAP projesiyle desteklenmiştir.

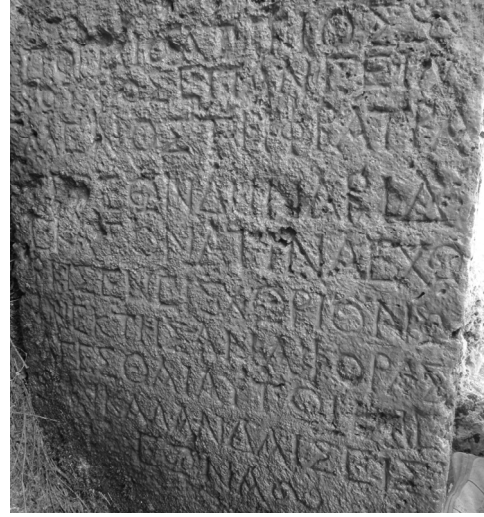
Anadolu'daki *Phratra*'lara yönelik önerilerinden dolayı Dr. I. N. Arnaoutoglou'na ve arazi çalışmasındaki yardımlarından dolayı Araş. Gör. O. Erdoğan'a çok teşekkür ederim.

¹ Keil 1926, 7.

aşınmış olan bu yazıt, harf karakterlerinden dolayı, İ.S. 2. yüzyıl sonları veya İ.S. 3. yüzyıl başlarına ait olmalıdır.

Ölçüler: Yüks.: 123 cm; Gen.: 46. cm; Der.: 46 cm (kaide), 44 cm (gövde); Harf Yüks.: 2,5–3 cm.

Πόπλιος Ἄττιος Ϝ
 2 Ῥούφος ἐπανγγελιά-
 μενος τῆ φράτρα
 4 [γερ]εῶν δηνάρια
 ἑκατὸν, ἄτινα ἐχώ-
 6 ρησεν εἰς χωρίον
 ἦν ἐκ τῆς ἀναφορᾶς
 8 ἄγεσθαι αὐτῷ ἡ[μ]ε-
 [ρα]ν Καλάνδαις εἰς
 10 ^{vac.} ἐῶνα. Ϝ

Publius Attius Rufus söz verdiği üzere, buradan elde edilecek gelirlerin (her ayın) ilk gününün kendi adına ilelebet kutlanması amacıyla bir arazi [alımı] için tahsis ettiği 100 denarii'yi [yaşlı]ların phratra'sına [vakfetti].

Str. 1–2. **Publius Attius Rufus:** *Phratra*'ya para bağışı yapan bu şahıs şimdiye kadar herhangi bir belge vasıtasıyla bilinmemektedir. Bunun yanında gerek yazıtın ele geçtiği Lyrboton Kome yerleşiminde ve burasının bağlı olduğu Perge kentinde gerekse de Pamphylia Bölgesi'ndeki diğer kentlerde, bu şahıs ile akrabalık bağı kurulabilmesini sağlayacak Attius gentilicum'unu taşıyan farklı bir şahıs ismi de bilinmemektedir.² Bu nedenle başlangıçta kendi soyunun da yerleşmiş olması gerektiği Perge'ye veya Lyrboton Kome'ye ne zaman ve ne şekilde geldiği anlaşılammaktadır. Bununla birlikte *phratra*'ya arazi alımı amacıyla yapılan bu para bağışı yazıtında kendisinin *cursus honorum*'una yer verilmemesi nedeniyle, askeri bir geçmişinin olmadığı ve tüccar bir kimlikle Lyrboton Kome ile Perge'de faaliyetlerde bulunduğu düşünülebilir. Yazıtta belirtilmemiş olmasına karşın, bağış yapmasından dolayı, kendisinin de buradaki *phratra*'ya mensup olması beklenebilir.

Str. 2–3. *ἐπανγγελάμενος ... δηνάρια:* P. Attius Rufus'un yaşlıların *phratra*'sına para bağışında bulunmasından anlaşılacağı üzere, *phratra*'ların önemli gelir kaynaklarından birini şahıslar tarafından verilen söz üzerine yapılan bağışlar oluşturmaktadır.³ Anadolu'daki diğer derneklere veya buna benzer oluşumlara yapılan bu bağışlarda, hem derneklere düzenli getiri sağlayan taşınmaz varlıklar⁴ hem de taşınabilir gelirler⁵ önemli bir yer tutmaktadır. Bağışlar yanında, bu tür oluşumların kestikleri cezalardan,⁶ arazi-

² Bu *gentilicum*'u taşıyan şahıs isimlerine Anadolu'da Ionia (IEpheos 602; 1121; 1122) ve Karia'da Quirina veya Collina *tribus*'una mensup Publius oğlu Publius Attius (IStratonikeia 22 = SEG 30 1273) gibi bazı bölgelerdeki yazıtlarda rastlanmaktadır. Bunun yanında Hispania Eyaleti'nde Quirina *tribus*'una kayıtlı (CILA 2, 234) L. Attius Vettus isimli bir örneğin de bulunduğu Attius *gentilicum*'unu taşıyan çok sayıda şahıs ismi Roma'nın batısındaki birçok eyalette de belgelenmektedir.

³ Bu bağış örneklerinin bir benzeri yine Lyrboton Kome kentinde ele geçen bir yazıtta da bulunmaktadır. Buradaki yazıtta Arete isimli Artemis rahibesi bir kimse, imparator Domitianus ve Perge Artemis'i için iki katlı bir kule inşa ettirmiştir. IPerge 65; 76. Ayrıca Iulius Ephebikos tarafından verilen bir söz üzerine, Brachyleitai *speira*'sı için bir altar adanması üzerine bkz. IEryth. 22.

⁴ Bu örneklerden biri de Perge kentinde ele geçmiştir. Burada Marcus Feridius isminde bir kimse, görünüşe göre yeratoı için bağ alanını bağışlamıştır. Bkz. IPerge 66. Lyrboton Kome yerleşiminden benzer örnekler için ayrıca bkz. Keil 1926, 93 vd. = IPerge 77; Keil 1926, 95 vd. = IPerge 78.

⁵ SEG 46 1656; SEG 54 1315; SEG 54 1323; SEG 56 1501.

⁶ SEG 54 1313; SEG 54 1323.

lerin ve dini yapıların kiraya verilmesinden kendilerine çeşitli gelir kaynakları yarattıkları bilinmektedir.⁷

Str. 3. φράτρα: İlk olarak Homeros'un Ilias'ında⁸ klan anlamında φρήτρη olarak karşımıza çıkan bu ifade Aristoteles'te⁹ *phylē*'nin bir alt birimidir. Halikarnassos'lu Dionysos'ta¹⁰ ise *curia*'nın Yunanca karşılığıdır. Başlangıçta bir yerleşimdeki belli bir soya mensup yurttaşların kayıt olması gereken bir birim olmasına karşın, zaman içerisinde belli bir amaç doğrultusunda bir araya gelen kimselerin oluşturduğu bir dernek veya buna benzer bir topluluk hüviyetini kazanmıştır.¹¹ Buna karşın bu oluşumların üyelerinin üstlendiği misyon hiç değişmeden kalmış ve başlangıçta aynı soya mensup kimselerin oluşturduğu *phratra* üyeleri birbirlerine yardım etmekteyken,¹² daha sonra aynı amaç doğrultusunda bir araya gelen *phratra* üyelerinin oluşturduğu oluşumlar birbirlerine sahip çıkmışlardır.¹³ Hem birbirlerine destek olmaları hem de bir çatı altında faaliyet göstermeleri sayesinde *phratra*'lar, doğu eyaletlerindeki kentlerde etkili bir sivil toplum örgütü haline gelmişler ve kent hayatının önemli bir parçası olmuşlardır.

Derneklere veya buna benzer oluşumlara yönelik olarak Roma ile batıdaki eyaletlerde katı bir tutum benimsenmesine ve bunlara karşı İ.Ö. 2. yüzyıl başlarından itibaren çeşitli düzenlemeler yapılmasına karşın,¹⁴ φρατρεία¹⁵ olarak da görülen ve üyeleri φράτορες¹⁶ olarak anılan φράτρα¹⁷ oluşumlarının varlığı Anadolu'daki eyaletlerde Cumhuriyet Dönemi'nden beri bilinmektedir. Principatus Dönemi'nde de Roma ile batıdaki eyaletlerde derneklere ve buna benzer oluşumlara yönelik aynı katı tutum sürdürülmesine rağmen, *phratra*'lar varlığını Anadolu'da özellikle, dernekleşmenin büyük gelişim gösterdiği yerlerden olan Lydia Bölgesi'nin kuzey ve kuzeydoğusundaki yöreler ile Mysia'nın buraya komşu yerleşimlerinde devam ettirmişlerdir. İ.S. I. yüzyılın ilk yarısından itibaren ise bunların varlığı Anadolu'daki diğer bölgelerde de belgelenmiş ve sayılarında büyük bir artış meydana gelmiştir. *Phratra* adı altında bir oluşumun varlığı bu yazıt vasıtasıyla Pamphylia Bölgesi kentlerinde ilk kez belgelenmekle birlikte, bu bölgede farklı isimler altında bazı derneklerin veya buna benzer oluşumların faaliyetleri bilinmektedir.¹⁸

Str. 3–4. τῆ φράτρα [γεν]εῶν: Genitivus plural olması gereken ve bağışın yapıldığı Phratra'nın ismini belirten kelimenin eksik kalan kısmı için taşa görünüşe göre sadece üç harflik bir boşluk bulunmaktadır. İçerisinde φράτρα teriminin ve bunların φράτορες olarak bilinen üyelerinin geçtiği yazıtlar

⁷ Dernek tarzı oluşumların kendilerine sağladıkları gelir türleri üzerine ayrıca bkz. Zimmermann 2002, 112–132.

⁸ Hom. Il. 2,36: ... κατὰ φύλα κατὰ φρήτρας Ἀγάμεμνον, ὡς φρήτρη φρήτρηφιν ἀρήγη ...

⁹ Aristot. frag. 385: ... τῶν δὲ φυλῶν ἐκάστη μοίρας εἶχε γ', ἅς φρατρίας καὶ τριττύας ἐκάλουν ...

¹⁰ Dion. Hal. ant. 2,7,3: εἶη δ' ἂν Ἑλλάδι γλώττη τὰ ὀνόματα ταῦτα μεθερμηνεούμενα φυλὴ μὲν καὶ τριττύς ἢ τριβους, φράτρα δὲ καὶ λόχος ἢ κουρία. Ayrıca bkz. 6,89,1.

¹¹ *Phratra* ifadesinin zaman içerisinde kazandığı anlam değişikliği üzerine bkz. Seyfarth 1955, 29–38.

¹² Drakon'un İÖ 620'li yıllara ait olan ve 409/8 yılında taşa geçirilen cinayetle ilişkili bir yasında, kasıtsız bir cinayetin kurbanının mensup olduğu *phratra* maktulün ailesini desteklemek zorundaydı. Bkz. IG I³ 104 str. 18–23.

¹³ IManisa 244.

¹⁴ Arnaoutoglou 2002, 30 vdd. Ayrıca bkz. Cotter 1996, 75 vdd.; Sommer 2006, 52 vdd.

¹⁵ Naour 1985, 62 vd.

¹⁶ Anadolu'da bilinen φράτορες örnekleri için bkz. MAMA IX 89; IGR IV 548; TAM V/1 762; TAM V/1 806; TAM V/2 1148; Peek 1981, 291 no. 5, krş. IKalchedon 31 str. 6; Naour 1985, 62 = SEG 35 1162; SEG 47 1649; Marek 1993, 155 no. 1; Malay, 1999, 100 no. 109 = SEG 49 1673; Malay 1999, 128 no. 136 = SEG 49 1623; Özlem-Aytaçlar 2010, 229 no. 11;

¹⁷ φράτρα/φρατρεία için bkz. LW 1724d; Ramsay 1895, 156 no. 64; Ramsay 1897, 609 no. 506; MAMA IV 230; TAM V/1 470a = IManisa 244 = SEG 28 893; TAM V/1 451; TAM V/1 806; Pleket 1958 no. 4; IKyme 39; SEG 34 1295; Naour 1985, 62 = SEG 35 1162; RECAM IV 34; Marek 1993, 155 no. 1; Ritti 2002, 48; Ritti et al. 2008 no. 84; Labarre et al. 2010, 74 no. 3.

¹⁸ Örnekler için bkz. Dittmann-Schöne 2001, 234–239.

dikkate alındığında, buradaki kelime için Hierapolis yöresinde bulunan φράτρα Μηλοκωμητῶν¹⁹ ifadesinde olduğu gibi bir yerleşim adı düşünülebilir. Bunun için bu yerleşimin bağlı olduğu Περγέων²⁰ ifadesi çok uygun bir tamamlama gibi gözükmektedir. Ancak ilgili satırın başlangıcında, “Περγ” gibi geniş yer kaplayan harflerden oluşan dört harfin sığabileceği kadar yeterli bir boş alan yoktur. Ligatür vasıtasıyla boşluğu bu harflerle tamamlamak mümkün gözükmekle birlikte, yazıt genelinde hiç ligatür kullanılmamış olması bu satırda böyle bir yöntemin izlenmediğine işaret etmektedir. Burası ayrıca Parion kenti civarında ele geçen bir yazıtta, φράτρα Πηγάσων, φράτρα φιλοκεσσαρέων²¹ gibi karşımıza çıktığı şekliyle kültürel bir oluşum olarak da tamamlanabilir. Ancak kelime başlangıcındaki eksik harf sayısı göz önüne alındığında, bu şekilde bir tamamlama için uygun bir örnek bulunmamaktadır.

Phratra'lar genelde dini bir topluluk²² olmalarına rağmen, bu satır başlangıcındaki kelime için akla gelen ve daha olası gözükken diğer bir ihtimal, buradaki kelimenin dini bir fonksiyon taşımayan bir oluşum için kullanılmış olabileceğidir. Buna göre burası, *γερῶν* olarak tamamlanabilir. Bu tamamlamaya, ilgili satıra sığabilecek harf sayısı da uymaktadır.²³ Bu şekilde olabilecek bir tamamlamaya olanak veren bir örnek, bu yazıtın da ele geçtiği yer olan Lyrboton Kome yerleşiminde bulunmaktadır.²⁴ Kentteki diğer kilisenin kuzey *atrium*'u önünde bulunan ve muhtemelen bu yazıtta olduğu gibi kilise *atrium*'unun inşası sırasında devşirme bir malzeme olarak kullanılan bir sütun üzerindeki yazıtta *γερσοῖς* olarak geçen ifade birlik (“Korporation”) anlamında yorumlanmıştır.²⁵ Söz konusu yazıt J. Keil tarafından İ.S. 2. yüzyıl sonları, 3. yüzyıl başlarına tarihlendirilmiştir. Harf karakterlerine bağlı olarak bu yeni yazıtı da, aynı zaman dilimi içerisine yerleştirmek oldukça uygun görünmektedir. Dolayısıyla aynı yerleşime ait olan ve her ikisi de kentteki kiliselerin *atrium* duvarları önünde ele geçen yazıtlar hem taşıdıkları ifade, hem de tarihleriyle birbirlerine yakın bir benzerlik göstermektedirler. Bunun yanında gerek burasının bağlı olduğu Perge kentinde,²⁶ gerekse de Pamphylia²⁷ ile komşu Pisidia²⁸ Bölgesi'ndeki yazıtlarda, *γεραιοί* ifadesinin geçtiği ve bunun dernek (“Vereinigung”) kapsamında değerlendirildiği²⁹ çeşitli örnekler bulunmaktadır.

Γεραιοί ifadesinin dernek olarak nitelendirilmesi yanında, yaşlılardan oluşan *gerousia* birimlerinin de dernek veya buna benzer bir oluşum şeklinde değerlendirilmesini sağlayan örnekler de vardır. Buna yönelik bir yazıt Lyrboton Kome yerleşimine çok uzak olmayan Termessos kentinde ele geçmiştir. Burada *boule* ile *demos*'un aldığı kararların ve *gerousia synedrion*'u hükümlerinin bir stel üzerine yazılmasından

¹⁹ [ἡ Σαλουδέων κ]αὶ Μηλοκωμητῶν φράτρα ἀνέθηκεν. Yazıt için bkz. Ramsay 1895, 156 no. 64.

²⁰ Perge kentinde ele geçen iki yazıtta buna benzer örnekler bulunmaktadır. Bunların birinde Περγαῖαι yerine Γεργαῖαι (IPerge 246), diğerinde ise Περγαῖος yerine Περγεός (IPerge 449) kullanımı mevcuttur.

²¹ Normalde φράτρα Πηγασέων, φράτρα φιλοκαισαρέων olması gereken yazıt için bkz. Pleket 1958 no. 4.

²² Bazı örnekler için bkz.: TAM V/1 451; IGR IV 548. Ayrıca bkz. Pleket 1958, 5 vdd.; Harland 2009, 106.

²³ İlgili satırda takip edilebilen harf kalıntıları da, böyle bir tamamlamaya imkan vermektedir. Kelimenin muhtemelen ilk olan harfinde, Γ harfine işaret eden üstten düz bir çizgi bulunmaktadır. Kelimenin olasılıkla ikinci olan harfinde E harfine işaret eden, yukarıdan aşağıya bir düz çizgi bulunmakta ve üstten sağa buna bağlı bir çizgi gözükmektedir. Görünüşe göre kelimenin üçüncü harfi olan harfde de, çok belirsiz olmasına karşın P harfine işaret eden yukarıdan aşağıya düz bir çizgi vardır. Bunun üst kısmında ise sağa doğru giden ve hafif eğim gösteren bir çizgi bulunmaktadır.

²⁴ Keil 1926, 97 vd. Ἀπελλῆς καὶ Ἄρτεμις | στρατιῶται | γερσοῖς | χαίρου. Perge kentindeki bir örnekte de (IPerge 323) γεραιῶ yerine γερῶ ifadesine rastlanmaktadır.

²⁵ Keil 1926, 97 vd. Krş. Schuler 1998, 228 dn. 69.

²⁶ IPerge 56; 62; 66; 121; 138; 181; 252; 253; 255; 291.

²⁷ Side'den örnek için bkz. ISide 106; Attaleia'dan örnekler için bkz. Ramsay 1883, 265 no. 6; IGR III 781; 783; SEG 2 696; SEG 6 652; SEG 17 563; 575; 577; 613. Sillyon'daki örneklerde (IGR III 800; 801; 802) γεραιῶ ifadesi vardır.

²⁸ Sagalossos'tan bazı örnekler için bkz. Lanckoronski 1892, 230 no. 218; SEG 47 1763.

²⁹ Konu üzerine değerlendirmeler için bkz. Poland 1909, 101 vd.; Schwertheim 1990, 90–94; Bauer 2014, 234 ve 241–289. Ayrıca krş. Schuler 1998, 228–231.

sonra Zeus Tapınağı'na asılmasını konu alan bir yazıt bulunmaktadır.³⁰ Böyle bir örnek Priene kentindeki bir yazıtta da görülmektedir. Görünüşe göre İ.S. 3. yüzyılın ilk yarısına ait olan yazıtta, boule ile yine *gerousia*'nın *synedrion*'u M. Aurelius Tatianos isimli bir kimseyi onurlandırmıştır.³¹ Buna benzer bir başka örnek Side kentinde de ele geçmiştir. Burada iş ile ilişkili olan bir çeşit *γερουσία τοῦ Μεγάλου Συνεργίου*, Quirina Patra isimli bir kimseyi onurlandırmıştır.³²

Normalde kent yönetimlerinde *γεραίοι* ile paralel bir fonksiyon taşıyan ve yaş gruplarına göre oluşturulan *véoi* birimlerinin de normal anlamlarından farklı bir şekilde *σύνδοχος* ve *συνέδριον* olarak adlandırıldığı örnekler bulunmaktadır.³³ Ayrıca *παῖδες*, *ἔφηβοι*, *ἄνδρες*, *νεώτεροι* gibi bireylerin yaşları temelinde düzenlenen diğer adlandırmalar da, dernek veya buna benzer oluşumlar olarak yorumlanmaktadır.³⁴ Bu gibi epigrafik örnekler ve ilgili satıra sığabilecek harf sayısı dikkate alındığında, buradaki eksik kelimenin *γερεῶν* şeklinde tamamlanması daha uygun gözükmektedir.

ἄγεσθαι αὐτῶ ἡ[μ]έ[ρα]ν Καλάνδαις: *ἄγεσθαι αὐτῶ ἡ[μ]έ[ρα]ν* ifadesinin bir benzeri, yine Lyrboton Kome'den ele geçen ve Mouas isimli bir kimse tarafından Hadrianus için bir kule adanmasını ve bağış yapılmasını içeren bir başka yazıtta da belgelenmektedir.³⁵ Burada ayın ilk günü anlaşılacakla birlikte, P. Attius Rufus'un kendi adına kutlama yapılması için hangi ayın kastedildiği belli değildir. Ancak belirli bir ay belirtilmediği için, bu ifade her ayın ilk günü olarak da düşünülebilir.

Kaynakça

Arnaoutoglou 2002	I. N. Arnaoutoglou, Roman Law and Collegia in Asia Minor, RIDA 49, 2002, 27–44.
Bauer 2014	E. Bauer, Gerusien in den Poleis Kleinasien in hellenistischer Zeit und der römischen Kaiserzeit: Die Beispiele Ephesos, Pamphylien und Pisidien, Aphrodisias und Iasos, Münih 2014.
Cotter 1996	W. Cotter, The Collegia and Roman Law: State Restrictions on Voluntary Associations, 64 BCE-200CE, şurada: S. Kloppenborg – S. G. Wilson (ed.), Voluntary Associations in the Graeco Roman World, Londra 1996, 74–90.
Dittmann-Schöne 2001	I. Dittmann-Schöne, Die Berufsvereine in den Städten des kaiserzeitlichen Kleinasien, Regensburg 2001.
Dmitriev 2005	S. Dmitriev, City Government in Hellenistic and Roman Asia Minor, Oxford 2005.
Forbes 1933	C. A. Forbes, NEOI. A Contribution to the Study of Greek Associations, Middletown 1933.
Harland 2009	Ph. A. Harland, Associations, Synagogues, and Congregations: Claiming a

³⁰ Olasılıkla İ. S. 2. yüzyıla ait olan yazıt için bkz. TAM III/1 3. [... τοῦ] συνεδρίου τῆς γε[ρου]σί[α]ς συναγαμμάτων ... Ayrıca bkz. Bauer 2014, 241.

³¹ ἡ λαμπροτάτη Πριηνέων Ἰώνων πόλις καὶ ἡ κρ. βουλή καὶ τὸ φιλοσέβαστον συνέδριον τῆς γερουσίας | ἐτείμησαν ... Yazıt için bkz. IPr. 246.

³² ISide 109. Nollé (ISide s. 413 vd.) *συνέργιον* kelimesinin bir meslek derneği olarak belgelendiğini kabul etmekle birlikte, bunun fabrika anlamına da gelebileceğini ifade etmektedir. Buna bağlı olarak, bu ifadeyi meslek derneği olarak yorumlayan E. Ziebarth, J. P. Waltzing, F. Poland ve A. Stöckle'den farklı olarak kentteki diğer yazıtlarda geçen *γερουσία Μεγαλοπυλειτῶν* (ISide 105; 110), *γερουσία Τετραπυλειτῶν* (ISide 106; 108; 111; 112) kullanımları doğrultusunda bunun kentteki göz alıcı bir binaya, büyük bir dernek merkezine ("Vereinszentrum") veya büyük bir fabrikaya istinaden isimlendirilen bir mahalle olabileceğini düşünmektedir.

³³ Sommer 2006, 126 vdd. Ayrıca *σύνδοχος* örneği için bkz.: ISmyrna 209: τούτου τοῦ μνημείου κήδεται | ἡ σύνδοχος τῶν νέων; IGR I 883: ... Νεικαίων νέων σύνδοχος ... *Synodos*'un dernek olarak görülmemesi üzerine bkz. Arnaoutoglou 2002, 35 dn. 22. Ayrıca krş. Zimmermann 2002, 23 vd. Synnada'dan *συνέδριον* örneği için bkz. IGR IV 709: [τὸ σ]υνέδριον τῶν [φιλ]οσε[β]ά[σ]των νέων. Daha fazla örnek için bkz. Forbes 1933, 38 vd. *συνέδριον* teriminin dernek olarak değerlendirildiği örnekler için bkz. Zimmermann 2002, 37 vd.

³⁴ Poland 1909, 96–103; Forbes, 1933, 2 ve 59 vdd. Ayrıca bkz. Labarre 2005, 122 vd.; Dmitriev 2005, 131–138.

³⁵ Keil 1926, 93 vd. = IPerge 77... ἄγεσθαι μοι ἡμέραν ...

- Place in Ancient Mediterranean Society, Ontario 2009.
- Keil 1926 J. Keil, Das Lyrboton Kome in Pamphylien, *ÖJh* 23, 1926, 89–126.
- Labarre 2005 G. Labarre, L'Építaphe de L'Archiviste Dionysios, *EA* 38, 2005, 116–124.
- Labarre et al. 2010 G. Labarre – M. Özsait – N. Özsait, Monuments funéraires et inscriptions de Pisidie (Burdur-Isparta), *Anat. Ant.* XVIII, 2010, 59–89.
- Lanckoronski 1892 K. G. Lanckoronski, Städte Pamphyliens und Pisidiens, Band II. Pisidien, unter Mitwirkung von G. Niemann und E. Petersen, *Viyana* 1892.
- Malay 1999 H. Malay, *Researches in Lydia, Mysia and Aiolis*, *Viyana* 1999.
- Marek 1993 Chr. Marek, Stadt, Ära und Territorium in Pontus-Bithynia und Nord-Galatia, *Tübingen* 1993.
- Naour 1985 Chr. Naour, Nouveaux documents du Moyen Hermos, *EA* 5, 1985, 37–74.
- Özlem-Aytaçlar 2010 P. Özlem-Aytaçlar, Some Unpublished Inscriptions in the Isparta Museum, *Adalya* 13, 2010, 221–241.
- Peek 1981 W. Peek, Revisis Revidendis, *ZPE* 42, 1981, 289–291.
- Pleket 1958 H. W. Pleket, *The Greek inscriptions in the «Rijksmuseum van Oudheden» at Leyden*, *Leiden* 1958.
- Poland 1909 F. Poland, *Geschichte des griechischen Vereinswesens*, *Leipzig* 1909 (Repr.).
- Ramsay 1883 W. M. Ramsay, *Unedited Inscriptions of Asia Minor*, *BCH* 7, 1883, 258–278.
- Ramsay 1895 W. M. Ramsay, *The cities and bishoprics of Phrygia: being an essay of the local history of Phrygia from the earliest time to the Turkish conquest* (Band 1,1): *The Lycos Valley and South-Western Phrygia*, *Oxford* 1895.
- Ramsay 1897 W. M. Ramsay, *The cities and bishoprics of Phrygia: being an essay of the local history of Phrygia from the earliest time to the Turkish conquest* (Band 1,2): *West and West-Central Phrygia*, *Oxford* 1897.
- Ritti 2002 T. Ritti, Documenti Epigrafici Dalla Regione di Hierapolis, *EA* 34, 2002, 41–71.
- Ritti et. al. 2008 T. Ritti – E. Miranda – F. Guizzi, *Museo Archeologico di Denizli-Hierapolis, Catalogo delle iscrizioni greche e latine*, *Disretto di Denizli, Napoli* 2008.
- Schuler 1998 Ch. Schuler, *Ländliche Siedlungen und Gemeinden im hellenistischen und römischen Kleinasien*, *Münih* 1998.
- Schwertheim 1990 E. Schwertheim, Ἀἰδῖος στέφανος, zu vier Ehreninschriften aus dem Territorium von Kyzikos, *AMS* 1, 1990, 83–100.
- Seyfarth 1955 J. Seyfarth, Φράτρα und φρατρία im nachklassischen Griechentum, *Aegyptus* 35/1, 1955, 3–38.
- Sommer 2006 S. Sommer, *Rom und die Vereinigungen im südwestlichen Kleinasien (133 v. Chr. – 284 n. Chr.)*, *Hennef* 2006.
- Zimmermann 2002 C. Zimmermann, *Handwerkervereine im griechischen Osten des Imperium Romanum*, *Mainz* 2002.